

ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๑๒

ปีที่ ๔๓ ฉบับที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๕

ศิลปวัฒนธรรม

ART & CULTURE MAGAZINE

นักโทษการเมืองสมัยคณะราษฎร :
แนวคิด, การคุมขัง และการปลดปล่อย

นิตยสารศิลปวัฒนธรรม ๑๕๖ หน้า : ๕๕๐ บาท (รวมภาษีมูลค่าเพิ่ม)

ลาวแคน “ซอพด์พาวเวอร์”
ทำไมพระปิ่นเกล้าฯ โปรด
แต่รัชกาลที่ ๙ ทรงแอนตี้

วัดแดง - ค่ายพม่า
และสมรภูมิกองอาสาคริสตังบ้านปลาเห็ด

เมื่อ จอมพล สฤษดิ์
จับโทษการเมือง
“โทรฆานศิลป์” - เสวี ยกย่องกุล

คั่นห้องสมัยซ่ง
มาอยู่เมืองเพชรได้อย่างไร?

ปวดหัว ไม่เลือกเวลา **ซาร์่า** แต่ถ้าปวดหัว เป็นไข้เลือก...

**ซาร์่า พาราเซตามอล 500 มก. ไม่ระคายเคืองกระเพาะอาหาร
ตัวยาพาราเซตามอล จากมาลิ่งครีออตท์ สหรัฐอเมริกา**

ซาร์่า ยานรรเทาปวด ลดไข้ เลขทะเบียนตำรับยาที่ 1A 820/43
ซาร์่า ยานีตบยอนเทาปวด ลดไข้ พาราเซตามอล 500 มก. ขนาดบรรจุซองละ 10 เม็ด
ยาสานักประจําบ้าน เลขทะเบียนตำรับยาที่ 1A 821/43, 1A 822/43

อ่านค่าใช้ยอนบ้นนคาทอนใช้ยา พัดลัดย บรชัฒ ไทยนสรพวชน กํงคิ นะ ทยไทย โยนนฤนฤนโยนคองคั นท. 19/2565

เพราะ

"น้ำ"

คือชีวิต

รักชีวิต...รักน้ำ

สารบัญ

ART & CULTURE

silapa@matichon.co.th

Le transfert solennel de la dépouille mortelle de Chulalongkorn du Palais royal à la Grand Pagode de Bangkok

๑๓๔

เที่ยงแท้ / ขรรค์ชัย บุนปาน	๘
นักโทษการเมืองสมัยคณะราษฎร : แนวคิด การคุมขัง และการปลดปล่อย / ศรัณยู เทพสงเคราะห์	๔๒
เมื่อ จอมพล สฤษดิ์จับโอรสการเมือง : “โอรสมานศิลป์” เสวี ยกย่องกุล	๘๔
ในเวลา จอมพล สฤษดิ์ ๓๖ พรรษา / อิทธิเดช พระเพ็ชร	
ลาวแคน “ซอฟต์แวร์เวอร์” สมัยต้นรัตนโกสินทร์	๑๐๔
& ทำไมพระปิ่นเกล้าฯ โปรดปราน (แต่) พระจอมเกล้าฯ ทรงแอนตี้? / กำพล จำปาพันธ์	
วันสวรรคตรัชกาลที่ ๕ ชั่วหน้า ๑ มาไม่ถึงเมืองไทย / ไกรฤกษ์ นานา	๑๒๔
สโมสรศิลปวัฒนธรรม	
คันท่องสมัยชงมาอยู่เมืองเพชรได้อย่างไร? / ล้อม เพ็งแก้ว เรื่อง, นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว ภาพ	๑๐
วัดแดง ค่ายพม่าและสมรภูมิกองอาสาคริสตังบ้านปลาเห็ด / อชิรวิษณุ อัมรินทร์	๑๔
ที่ “ทับผ่านทาง” (๑๖) : ด่าน / พนม นันทพฤษ	๒๒
พริกเกลือสระโบสถ์ และล้ารับ “กำจัด” / กฤษ เหลือลมัย	๒๔
โลกร้อน / ขุนทองกะลาเปือก	๓๕
เพลงลาแล้วแก้วตา / บุรพา อารัมภีร์	๓๖

น้ำดื่มสิงห์
SINGHA DRINKING WATER

น้ำดื่มสะอาด น้ำดื่มสิงห์

เลือกความสดชื่นที่ใช้ เลือก น้ำดื่มสิงห์

ผลิตด้วยเทคโนโลยี SMART MICRO FILTER จึงสะอาดมั่นใจ

MATICHON PREMIUM PRINT

บริการ Creative Content,
Concept Design และงานพิมพ์
ด้วยประสบการณ์กว่า 10 ปี
พร้อมทีมที่สร้างสรรค์ผลงาน
ได้หลากหลายรูปแบบ

- หนังสือที่ระลึกองค์กร รายงานประจำปี ประวัติบุคคล นิตยสาร โบรชัวร์ ปฏิทิน ไดอารี่ พ็อคเก็ตบุ๊ก แคตตาล็อก Company Profile ไปสเตอร์ เมนูอาหาร
- แนะนำการจัดทำสิ่งพิมพ์ ทั้งรูปแบบออฟไลน์ (รูปเล่ม), รูปแบบออนไลน์ (E-book) และบริการจัดจำหน่ายโดยบริษัท งานดี จำกัด ในเครือมติชน
- ออกแบบอินโฟกราฟิก อาร์ตเวิร์ก และภาพประกอบ
- บริการงานพิมพ์ ด้วยเครื่องพิมพ์ออฟเซตที่ได้มาตรฐาน
- ร่วมรักษ์โลกด้วยการใช้หมึก Soy ink และกระดาษ Eco Fiber ในการพิมพ์

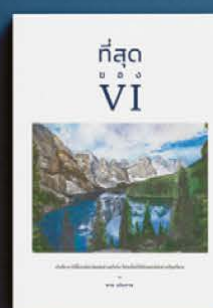
MatichonPremiumPrint

0-2589-0020 ต่อ 2405, 2419, 2424
ในวันและเวลาดำเนินการ

Print.matichon@gmail.com

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖

ความเห็นของบุคคลจำพวกที่มักอ้างตนว่าเป็นคนสมัยใหม่ ใช้สมองได้ตามแบบฝรั่งแล้ว มักพอใจแสดงว่า ลักษณะแห่งชาติอันรุ่งเรืองแท้ คือ “ต้องมีอิสรภาพแก่บุคคลทุกคนโดยบริบูรณ์” วาทะอันนี้เป็นคำแสดงลัทธิอันหนึ่ง ซึ่งถ้าเป็นอยู่แต่เพียงลัทธิแล้วก็ดีอยู่ แต่ครั้นเมื่อนำลัทธินั้นมาใช้ในกิจการสำหรับทุกๆ วันแล้ว ก็ย่อมบังเกิดความยุ่งเหยิงได้เป็นอันมาก...

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖
พระราชานิพนธ์เรื่อง “ความเป็นชาติโดยแท้จริง”

ฉบับปฐมฤกษ์ พฤศจิกายน ๒๕๒๒

ลำดับที่ ๕๑๖ ปีที่ ๔๓

ฉบับที่ ๑๒ เดือนตุลาคม ๒๕๖๕

สำนักงาน : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน)

๑๒ ถนนเทศบาลนามฤมาล ประชาานิเวศน์ ๑

แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๕๕๐ ๐๐๒๑ ต่อ ๑๒๐๖

e-mail Address : silapa@matichon.co.th

silpa_magazine@yahoo.com

ประธานกรรมการ **ขรรค์ชัย บุนปาน**
รองประธานกรรมการ **สมหมาย ปรจิรฉัตร**
กรรมการผู้จัดการ **ปานบัว บุนปาน**

คณะที่ปรึกษาทางวิชาการ

ศ. (พิเศษ) **ศรีศักร วัลลิโภดม,**

ศ. ดร. **นิธิ เอียวศรีวงศ์,** ศ. (พิเศษ) **ดร. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ,**

รศ. **ฉลอง สุนทราวาณิชย์,** ศ. ดร. **เกษียร เตชะพีระ,**

ศ. ดร. **ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ,** ผศ. **ถาวร สิกขโกศล**

บรรณาธิการสำนักศิลปวัฒนธรรม **เรืองชัย ทรัพย์นิรันดร์**

บรรณาธิการ และผู้พิมพ์, ผู้โฆษณา **สุพจน์ แจ็งเร็ว**

บรรณาธิการบริหาร **สุลักษณ์ บุนปาน**

สำนักบรรณาธิการ

ชนันรัตน์ ศักดิ์สิงห์, ปารดา เทศนา, วิชา จีรภาไพศาล,

พัทธมนลิน อินทรหอม, มิตร บุญธรรม, **ธัชชัย ยอดพิชัย,**

สันติ ตีรอด, **ณัฐภิเชษฐ์ ฝึกฝน,** **ภาณุมาศ นกนาถ**

ผู้จัดการฝ่ายโฆษณา **รัฐศักดิ์ เย็นสบาย**

ฝ่ายโฆษณา **นิรันดร์ วัฒนพงศ์พันธ์,** **รชกร อัครพรภาคิน,**

ปรมา บุญโปร่ง, **ธณัชฌา ภาไทสงค์**

โทรศัพท์ ๐ ๒๕๕๐ ๐๐๒๑ ต่อ ๑๖๕๒, ๑๖๖๔

จัดจำหน่ายโดย **บริษัทงานดี จำกัด**

๑๒ ถนนเทศบาลนามฤมาล ประชาานิเวศน์ ๑

แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๕๕๐ ๐๐๒๑ ต่อ ๓๓๕๒-๕๓

โทรสาร ๐ ๒๕๕๑ ๙๐๑๒

ผู้จัดการฝ่ายจัดจำหน่าย **อัครชัย ตันทรัพย์สิน**

ฝ่ายสมาชิก **สุกัญญา เจริญชัย**

ควบคุมการผลิต **ประยงค์ คงเมือง**

แยกสี-เพลท **กองงานเตรียมพิมพ์**

บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน)

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มติชน ๑๒ ถนนเทศบาลนามฤมาล ประชาานิเวศน์ ๑

เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐ โทร. ๐ ๒๕๕๐ ๐๐๒๑

Printed in BANGKOK, Thailand, 2022

● ขอธรรมอันเที่ยงแท้ ชำรง

ถึงอสังขยจะยังคง

เคลื่อนคล้อย

ส่วนใหญ่ใหม่เก่าตรง

ตรามั่น

พื้นพิภพผืนน้อย

แผ่นนี้ น่าคะนึ่ง ๗๐๓

ขรรค์ชัย บุนปาน

พบกับศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบออนไลน์ได้ที่ **ศิลปวัฒนธรรม**
SILPA-MAG.COM

Silapawattanatham - ศิลปวัฒนธรรม

ค้นร่องสมัยช่าง มาอยู่เมืองเพชร ได้อย่างไร?

ล้อม เฟื่องแก้ว เรื่อง
นิพัทธ์พร เฟื่องแก้ว ภาพ

เมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๕
ครูเจียบ (กิตติพงษ์ เฟื่องแก้ว) ได้นำ
ค้นร่องชนิดมีด้ามจับที่มได้จากแม่น้ำ
เพชรบุรี เขตอำเภอบ้านลาด มาให้
ตรวจสอบว่าเป็นของสมัยไหน

ผมเองไม่เคยเห็นค้นร่องลักษณะ
เช่นนี้มาก่อน แต่ทราบอยู่แล้วว่าค้นร่อง
จีนย่อมมีเรื่องราวร่วมสมัยเป็นภาพ
ศิลปะปูนดำไว้ด้านหลังเสมอ เมื่อ
พิจารณาแล้ว เห็นมีอักษร ๔ ตัวตรง
ด้านบน จึงอยากทราบว่าหมายถึงอะไร?

นึกถึงคนที่ผมเคยอาศัยไ้วาน
ช่วยอ่านอักษรจีน บัดนี้ก็ได้จากผม
ไปหมดแล้ว จึงต้องอาศัยเพื่อนของ
ลูกสาวที่เคยมาเยี่ยมผมถึงบ้านที่
เพชรบุรี คือ คุณพิเชษฐ วนวิทย์ (คุณซึ่ง
ลูกชายคนเล็กของอากาศจุน ฮาตารี ที่
คนไทยรู้จักกันดี) คุณซึ่งได้แจ้งมาว่า
แม่ของเขากับคุณซึ่งได้ช่วยกันดูอักษร

จีนทั้ง ๔ ตัว อ่านได้ความว่า

“หลินอันหวางเจีย”

“หลินอัน” เป็นชื่ออำเภอ “หวาง
เจีย” คือบ้านตระกูลหวาง รวมความ
แล้วคือ

“บ้านตระกูลหวางแห่งหลินอัน”

หลินอันเป็นชื่อเมืองหนึ่งใน
นครทางโจว และคุณซึ่งซึ่งมีที่พำนัก
อยู่ที่เชียงใหม่ได้ให้คำอธิบายเปรียบ
เทียบเพิ่มเติมให้เห็นชัดๆ มาด้วยว่า

“นครทางโจวเป็นเมืองหลวงของ
มณฑลเจ้อเจียง ประกอบด้วยอีก ๑๐
เมืองตั้งอยู่ร่วมกัน ถ้าเทียบกับเชียงใหม่
ทางโจวก็เหมือนอำเภอเมือง หลินอันก็
ประมาณสันกำแพงอะไรแบบนี้

ส่วนตัวอักษรบนค้นร่อง เป็นรุ่น
ที่ใช้ในปัจจุบันแล้ว ไม่ใช่อักษรรุ่นเก่า
สมัยจีนซี และภาพนกบนค้นร่องเป็น
นกกกระเรียน เราคิดว่าที่นั้งอยู่บนนก

๑ ค้นร่องสมัยช่าง งามได้จากแม่น้ำเพชรบุรี ด้าน
หน้ามีตัวอักษรจีนเขียนไว้ว่า “หลินอันหวาง
เจีย” แปลความหมายว่า “บ้านตระกูลหวาง
แห่งหลินอัน”

๒ ค้นร่องสมัยราชวงศ์ซ่งด้านที่ไม่มีตัวอักษร
งามได้จากแม่น้ำเพชรบุรี

๓ ค้นร่องสำริดสมัยราชวงศ์ถัง งามได้จากแม่น้ำ
เพชรบุรี ขึ้นใหญ่พบเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๓ ขึ้นเล็ก
พบเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๔

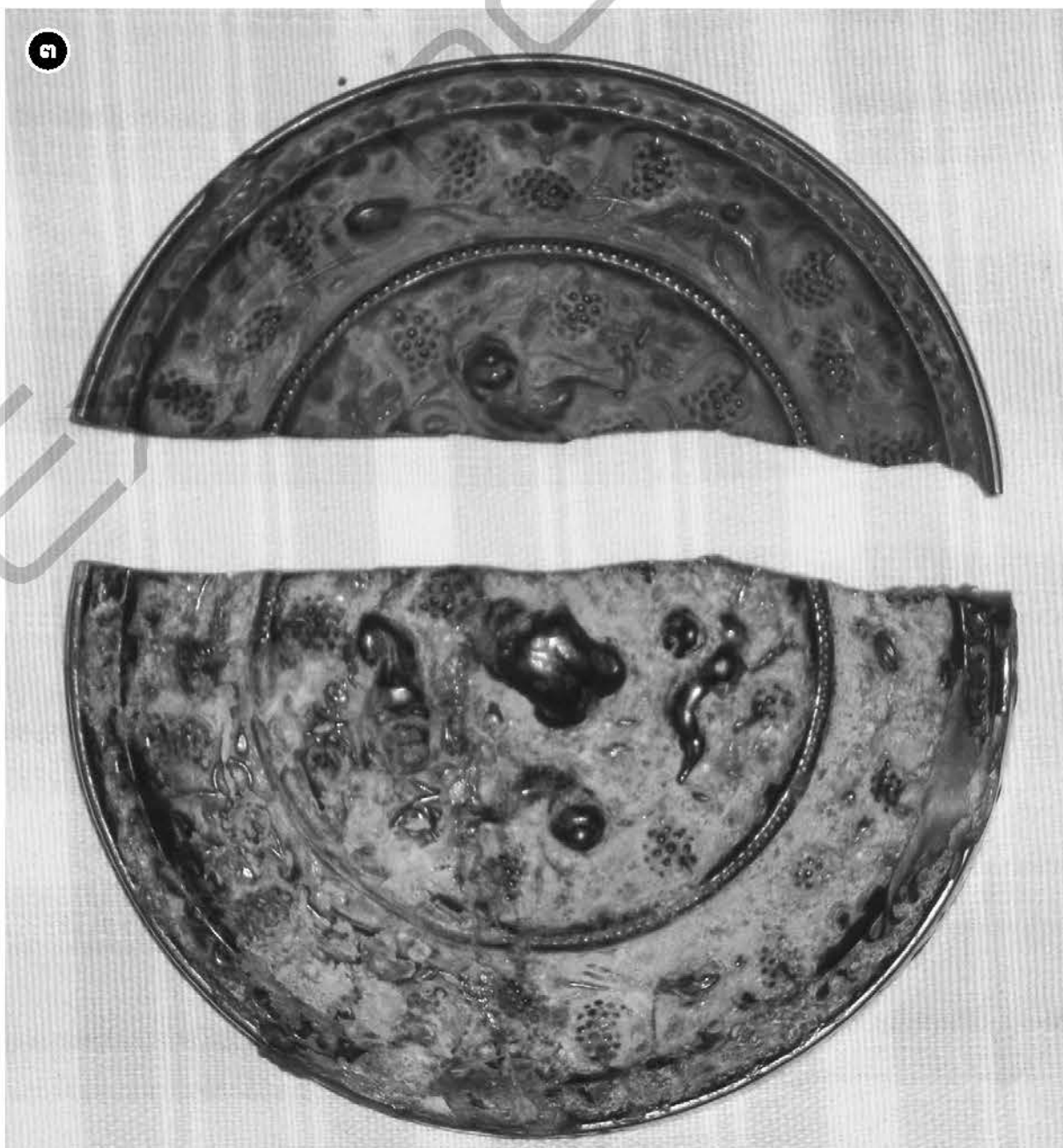
กระเวียน คือหนึ่งในแปดเซียน นกกระเวียนในสัญลักษณ์จีน คือความมีอายุยืนยาว

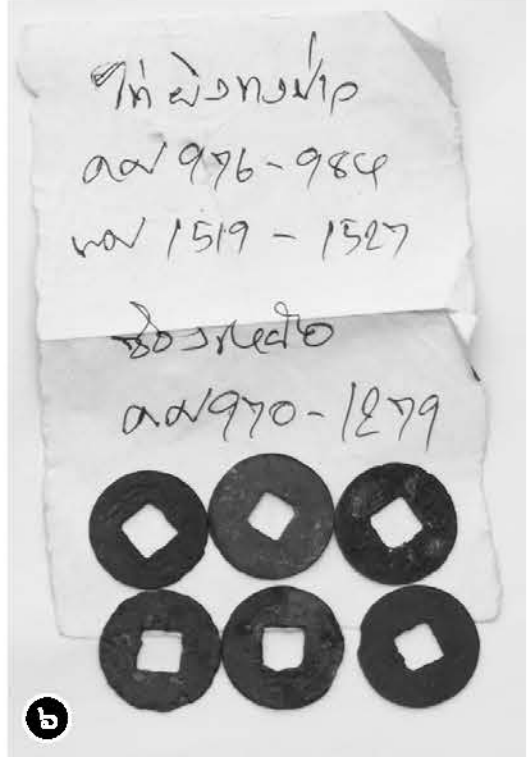
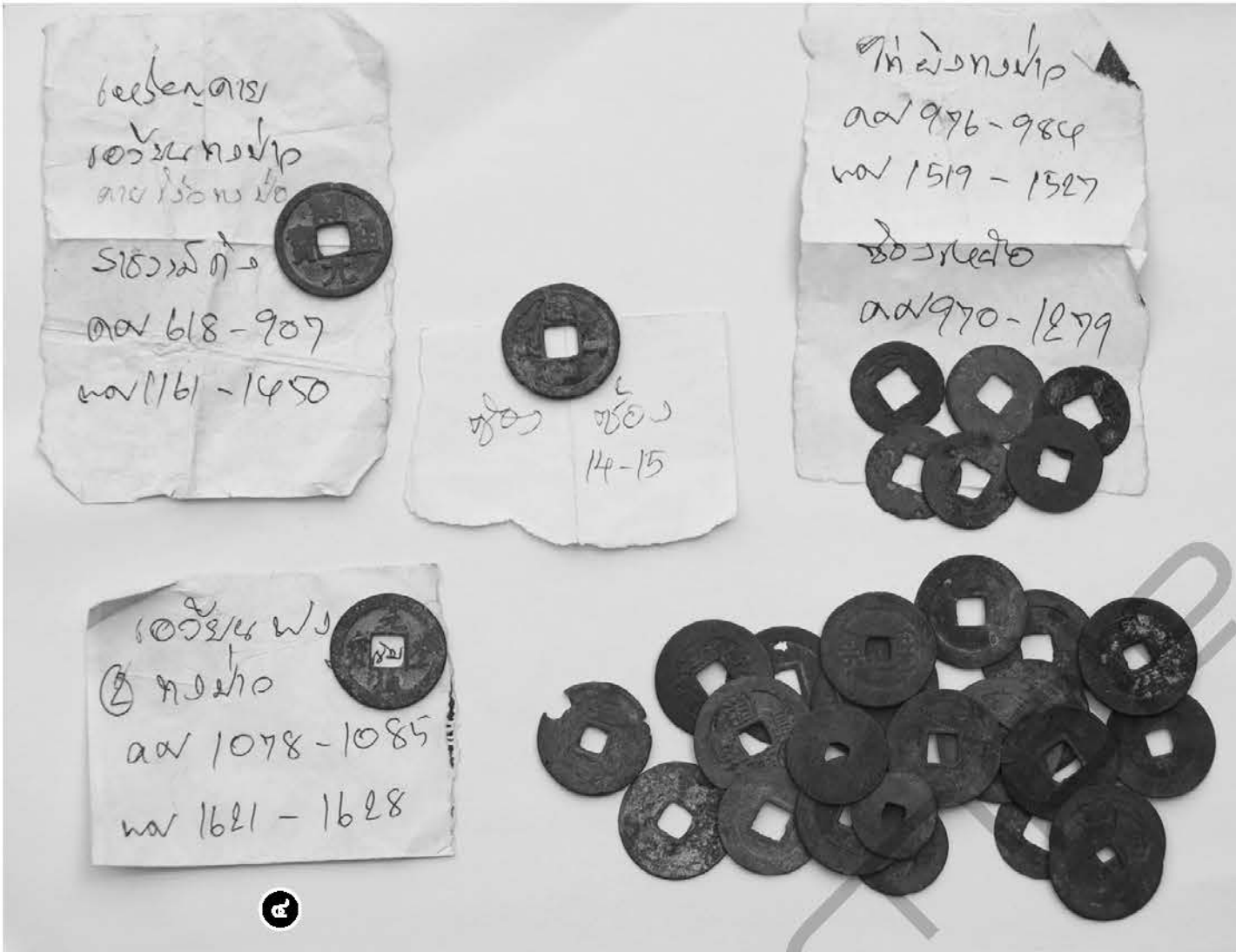
ถึงจะบอกว่าอักษรบนคันฉ่องเป็นอักษรรุ่นที่ใช้ในปัจจุบันแล้ว แต่อายุเวลาก็เป็นพันปีมาแล้ว อักษรจีนพัฒนามาจากอักษรกระดองเต่า มีลักษณะเป็นภาพการ์ตูน แต่พัฒนาต่อเนื่อง ไม่เหมือนอักษร Hieroglyphic ที่ตายแล้ว อักษรโบราณของจีนที่เห็นกันรุ่นจีนชื่อฮั่นเต่ อย่างในละครทีวี ‘เจาะเวลาหาจิ๋นซี’ นะ เป็นอักษรที่พัฒนาจากอักษรกระดองเต่ายุคแรก อักษรกระดองเต่าใช้ในการเสี่ยงทาย เพราะก่อนหน้านั้น จีนอยู่กันเป็นลักษณะ

ชนเผ่า มีหมอบีทำหน้าที่เสี่ยงทาย บางเผ่านับถือกวาง งู เสือ จิว แล้วมารวมกันเป็นมังกรจีน

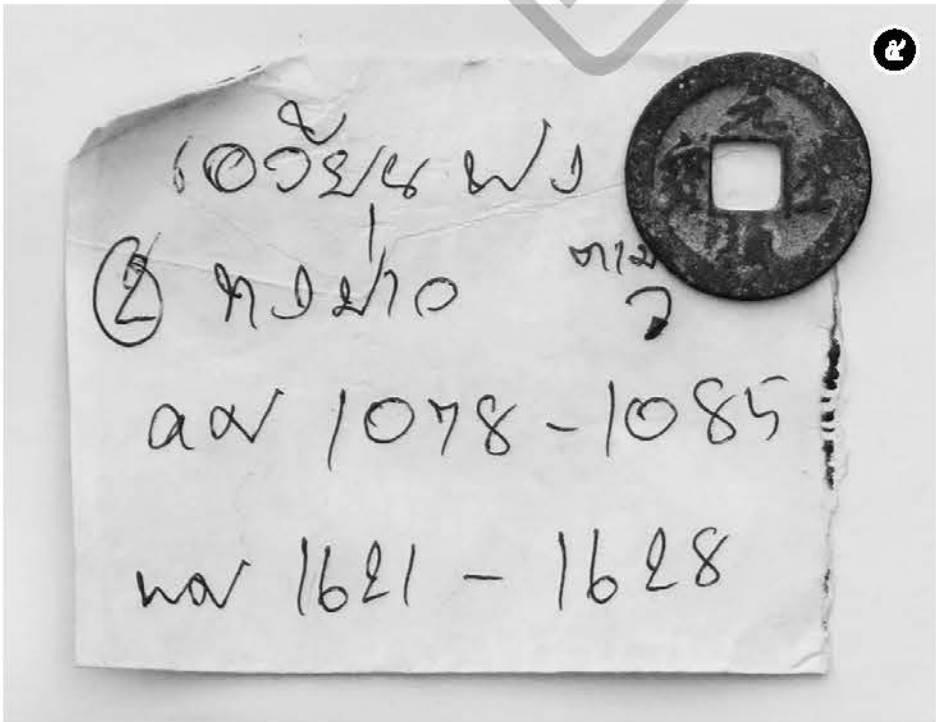
และเรากำลังสงสัยว่าคนที่นั่งอยู่บนนกกระเวียนทำไมใส่หมวกขุนนาง หมวกแบบนี้ใช้กันก่อนราชวงศ์ซิงแน่อน”

คำอธิบายถึงอักษร ๔ ตัวบนคันฉ่องที่คุณซิ่งกับแม่อ่านได้ความว่า “บ้านตระกูลหวางแห่งหลินอัน” แสดงชัดว่า คันฉ่องอันนี้เป็นของบ้านตระกูลหวาง ปัญหาก็คือ ในช่วงสมัยบ้านตระกูลหวางรุ่งเรือง เป็นช่วงสมัยราชวงศ์โจวปกครองเมืองจีน? แล้วเราจะพิจารณาคำตอบจากข้อสังเกตใด

๔๗ เหรียญอีเปะจีนสมัยต่างๆ งามได้
จากแม่น้ำเพชรบุรี
๔ อาจารย์ล้อม เพิ่งแก้ว กับ คุณพิเชษฐ์
วานวิทย์ (คุณชิ่ง) ผู้ให้ข้อมูลเรื่องค้นคว้า
สมัยราชวงศ์ซ่ง ถ่ายภาพที่บ้านอาจารย์
ล้อม เมืองเพชรบุรี เมื่อราว ๕ ปีก่อน

ที่เห็นชัดอยู่ก็คือ ทางด้านซ้าย
ของคั่นฉ่อง มีภาพขุนนางสวมหมวก
ปีก ๒ ข้าง ที่คุณซึ่งได้ค้นหาข้อมูล
ให้ว่าเป็นหมวก “ฉางชื่อเม่า” แปล
ว่าหมวกปีกยาว โดยแต่ละข้างอาจมี
ปีกยาวได้ถึง ๑ เมตร หมวกแบบนี้กำเนิด
สมัยราชวงศ์ซ่ง (พ.ศ. ๑๕๐๓-๑๘๒๒)
โดยซ่งไท่จู ปฐมจักรพรรดิแห่งราช
วงศ์ซ่ง ให้สร้างขึ้น เป้านี้จึงใช้หมวก
แบบนี้ การที่ปีกหมวกสั้นยาวไม่เท่ากัน
อาจเกี่ยวกับตำแหน่งก็ได้ บางตำแหน่ง
อาจยาวถึง ๑ เมตร

การที่จักรพรรดิซ่งไท่จูสร้าง
หมวกปีกยาวให้ข้าราชการใช้ ก็เพื่อ
ป้องกันการซุบซิบนินทาของเหล่า
ขุนนางเวลาเข้าเฝ้า และเป็นการรักษา
ระยะห่างอีกด้วย

จากภาพหมวกปีก “ฉางชื่อเม่า”
นี้ ทำให้รู้อายุเวลาชัด ว่าคั่นฉ่องนี้มีมา
ตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซ่ง

ปัญหาที่น่าคิดต่อมา ก็คือ
คั่นฉ่องอันนี้ มาตกอยู่ที่เมืองเพชร
ได้อย่างไร?

เมื่อพิจารณาถึงสิ่งของอื่นที่จม
อยู่และงมขึ้นมาได้ ปรากฏว่าได้พบ
เหรียญอี่แปะสมัยซ่งเป็นจำนวนมาก
และในบริเวณใกล้เคียงกันได้เคยพบ
คั่นฉ่องสมัยถังอีกด้วย (ดังผมได้เคย
นำเสนอแล้วในบทความ “วัตถุทาง
วัฒนธรรม” นิตยสารศิลปวัฒนธรรม
ฉบับเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๙)

จำได้ว่าในจดหมายเหตุจีนร่วม
สมัยยุคสุโขทัย ได้กล่าวถึงฮ่องเต้จีน
พระองค์หนึ่งเสด็จออกมารับทูตจากเมือง
เพชรบุรี ซึ่งแสดงว่าเมืองเพชรบุรีเมื่อ
ครั้งกระโน้นเคยมีฐานะที่ทางการทูต

จีนรับรอง และทางเมืองเพชรบุรีคงได้
ปฏิบัติต่อมาตามกำหนด จนกระทั่งถึง
ยุคเมืองเพชรบุรีลดฐานะลงมา หรือ
รวมกับรัฐอื่นที่มีฐานะสูงกว่า

การเดินทางของทูตจากเมือง
เพชรบุรี ไปจิมก้องถึงเมืองจีน ใน
ตอนขากลับ กลุ่มคณะทูตย่อมได้รับ
ของพระราชทาน และทางขุนนางจีนก็
คงถือโอกาสมอบของตอบแทนด้วย
เช่นกัน และเป็นไปได้ที่คั่นฉ่องของ
บ้านตระกูลหวาง น่าจะเป็นของที่ทูต
เมืองเพชรได้รับจากขุนนางจีนและนำ
กลับมาจากเมืองจีนด้วยนั่นเอง

ผมเข้าใจว่า ภาพขุนต่าข้างหลัง
คงมีอะไรร่วมสมัยหรือเกี่ยวข้องกับ
บ้านตระกูลหวางอีกมาก แต่ผมไม่มี
ปัญญาจะอธิบายได้ เท่าที่พอจะเห็น
ได้คือภาพนกหางยาว ซึ่งควรเป็นนก
กระเรียน ซึ่งทางจีนหมายถึงความ
มีอายุยืนยาว และคุณซึ่งได้ช่วยให้คำ
อธิบายเพิ่มเติมมาบ้างแล้ว

การนำเสนอครั้งนี้ จึงหวังว่า
จะมีผู้ทรงความรู้ได้ช่วยกันขยายแลกเปลี่ยนกันต่อไป

วัดแดง ค่ายพม่าและสมรภูมิกองอาสาคริสตที่บ้านปลาเห็ด

อชิรวิชญ์ อ้นธพันธ์

“วัดแดง” เป็นวัดที่ปรากฏชื่อในพระราชพงศาวดารในกลุ่มของ “วัดกระซ่าย วัดพลับพลายชัย วัดเต่า วัดสุเรนทร์ วัดแดง” ซึ่งเป็นสถานที่ตั้งค่ายของกองทัพพม่าฝั่งตะวันตกลงมาถึงฝั่งทิศใต้ของเกาะเมือง

ก่อนหน้านั้น ผู้เขียนได้เขียนถึงค่ายวัดในกลุ่มทุ่งประชิดต่อทุ่งปากกราน โดยยกเว้นวัดแดงไว้เพียงวัดเดียว เพราะถึงแม้พระราชพงศาวดารจะกล่าวว่ายู่ในกลุ่มเดียวกัน แต่ในแผนที่ภูมิสถานอยุธยา ฉบับปรับปรุงของโครงการประวัติศาสตร์ไทยสังเขป ฉบับมติชน (๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๓) ระบุตำแหน่งของวัดแดงตั้งอยู่ทางทิศใต้ฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ตรงข้ามเกาะเมืองและอยู่ทางทิศตะวันออกของโบสถ์นักบุญโยเซฟ ซึ่งแถบนี้เป็นที่ตั้งของชุมชน “บ้านปลาเห็ด” อันเป็นชุมชนของคนไทยที่เข้ารับเป็นคริสตัง

จากพระราชพงศาวดารที่กล่าวถึงการตั้งค่ายของทัพพม่าที่วัดแดง ดูเหมือนว่าจะมาพร้อมๆ กับกองทหารที่ยึดพื้นที่วัดต่างๆ ในทุ่งฝั่งตะวันตก แต่เมื่อพิจารณาในแง่ของภูมิสถาน อันเป็นที่ตั้งของวัดแดงแล้ว ควรจะเป็นทัพพม่าอีกกลุ่มที่แยกออกมาปฏิบัติการในภารกิจที่แตกต่างไปจากแนวรบฝั่งตะวันตกอย่างสิ้นเชิง

พระราชพงศาวดารของไทย ให้ข้อมูลการเดินทางของพม่าจากค่ายใหญ่วัดสี่กุกไว้ว่า มีทัพที่แยกลงมา จากแม่น้ำน้อยมุ่งตรงมาที่บางไทร^๑ ทัพนี้อาจถูกส่งมารวมตัวกับกองทัพเรือพม่าที่ขึ้นมาจากทางทิศใต้ตามลำน้ำเจ้าพระยา พงศาวดารฝั่งพม่าไม่กล่าวถึงกองทัพในเส้นทางนี้เท่าที่ควร แต่ปรากฏเหตุการณ์อย่างละเอียดในพระราชพงศาวดารไทยว่าทัพเรือพม่าทางใต้เข้ายึดป้อมเมืองธนบุรี ปะทะเรือสำเภาดัดปืนใหญ่ของกัปตันชาวอังกฤษที่เมืองนนทบุรี ก่อนจะขึ้นมาตั้งมั่นเป็นค่ายใหญ่ที่ขนอนหลวงวัดโปรดสัตว์

มีความเป็นไปได้ว่าทัพของมังมหานรธาอาจต้องการทราบข่าวกองทัพเรือทางใต้ที่เข้ามาทางปากแม่น้ำเจ้าพระยาได้ยกมาถึงที่ใดแล้ว จึงแบ่งกำลังทัพจากสี่กุกลงมาฝั่งบางไทร และเมื่อกองทัพกลุ่มนี้พบกับทัพเรือทาง

ได้แล้ว ก็ให้รวมตัวกันปฏิบัติการเปิดแนวรบทางทิศใต้ของพระนครด้วยเลยทันที

ปฏิบัติการทางทิศใต้พระนครของพม่าคืออะไร? ในพระราชพงศาวดารของไทยให้ข้อมูลการสู้รบด้านทิศใต้ของพระนครไว้เพียง ๒ เหตุการณ์คือ เรื่องกองเรือพระยาเพชรบุรีกับพระยาตาก (พระเจ้าตากสิน) ปะทะกับกองเรือพม่าจากค่ายวัดโปรดสัตว์กันที่ทุ่งวัดสังฆาวาส (วัดสังกวด) และศึกตีค่ายจีนของหลวงอภัยพิพัฒน์ที่คลองสวนพลู

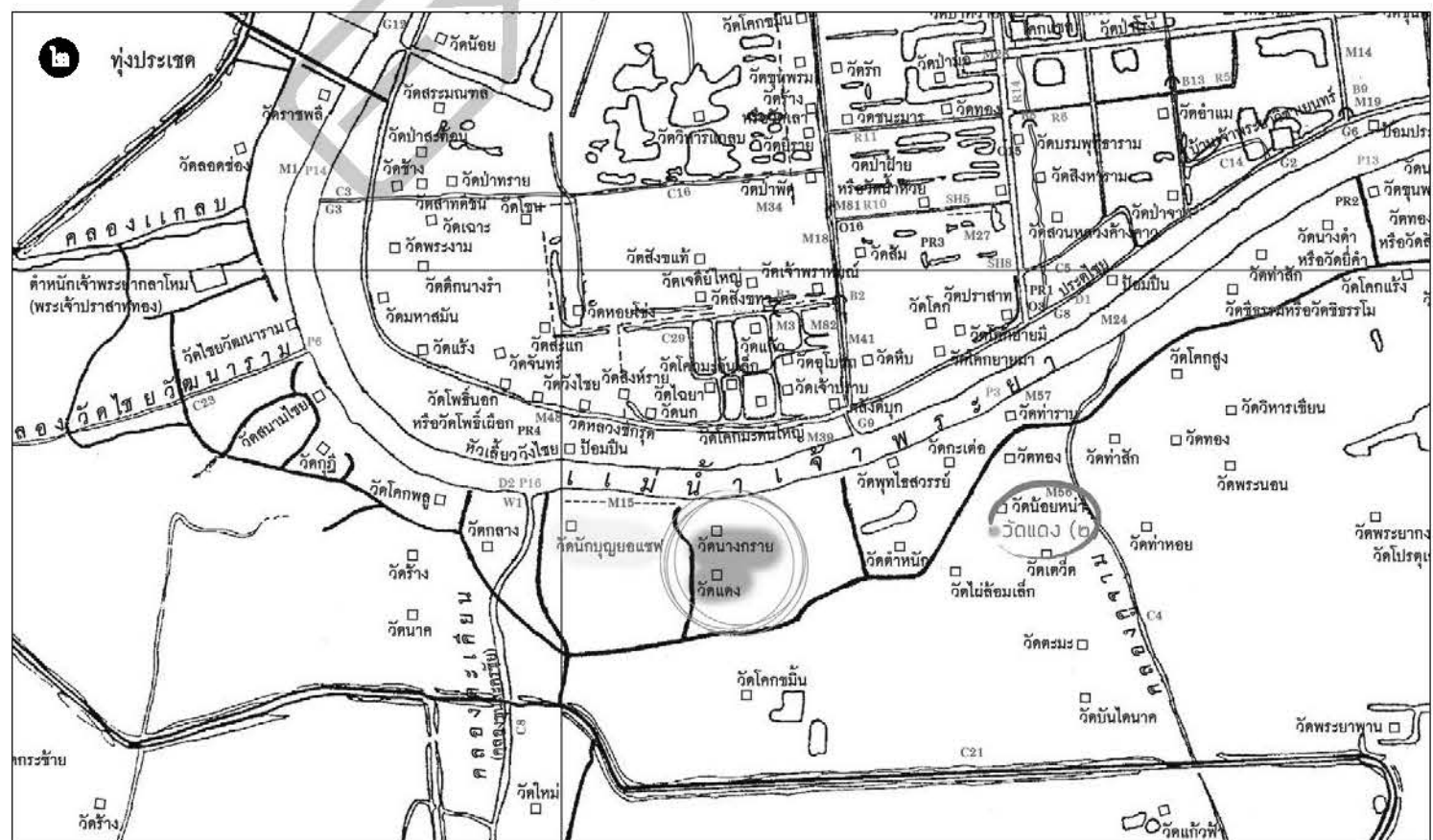
แต่เหตุการณ์แนวรบทางทิศใต้กลับปรากฏอย่างละเอียดในจดหมายเหตุ

๑ วัดนักบุญยอแซฟ หรือพื้นที่โรงเรียนสามเณรลัย และซากอาคารเก่า ที่นี้เคยเป็นค่ายของกองอาสาคริสตังที่ต่อต้านพม่าจากค่ายวัดแดง ๒ แผนที่ภูมิสถานอยุธยา ฉบับปรับปรุงของโครงการประวัติศาสตร์ไทยสังเขป ฉบับมติชน ระบุตำแหน่ง วัดแดง-โบสถ์เซนต์โยเซฟ และวัดแดงแห่งที่ ๒ ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนมรดกไปแล้ว

เหตุของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส ถึงการต่อต้านทัพพม่าของบรรดาผู้คนในชุมชนชาติตะวันตก รวมทั้งคนไทยที่เข้ารีตเป็นคริสตัง

ด้านทิศใต้ของกรุงศรีอยุธยาเป็นที่ตั้งของชุมชนใหญ่ของชาวตะวันตก เช่น ค่ายหมู่บ้านโปรตุเกส ชุมชนฮอลันดา ชุมชนชาวญวนที่นับถือคริสต์ในบ้านเดิมของพวกญี่ปุ่น และโบสถ์โยเซฟกับโรงเรียนสามเณรลัยของฝรั่งเศสที่บ้านปลาเห็ด ดังนั้น การโจมตีชุมชนเหล่านี้ คือการทำลายชุมการค้าทางทะเล อันเป็นแหล่งเศรษฐกิจสำคัญที่สร้างรายได้มหาศาลให้แก่กรุงศรีอยุธยา

ก่อนที่พม่าจะยกมาถึงชานพระนคร มีรายงานว่าชาวฮอลันดาได้ถอนตัวออกจากกรุงศรีอยุธยาไปก่อนแล้ว จึงเหลือเพียงกองกำลังอาสาของบรรดาคนเข้ารีต กับบรรดาชาวจีนแถบคลองสวนพลู ที่ใช้สถานีการค้าฮอลันดา

๔

๕

๓-๔ ชิ้นส่วนพระพุทธรูปหินทรายที่เหลืออยู่
บนโคกวัดแดง ใกล้โรงเรียนยอแซฟ
๕ โคกวัดนางทราย (ร้าง)

เจ้าเอกทัศพระราชทานปืนใหญ่ ๓๐ กระบอกพร้อมทั้งลูกกระสุนดินดำแก่ วัดของพวกเข้ารีต ๓ วัด และปันกับ เงินอีกจำนวนหนึ่งให้แก่พวกจีนคลองสวนพลูเพื่อต่อต้านพม่าที่ยกขึ้นมาจาก ทิศใต้ ในรายงานฉบับเดียวกันได้พูดถึง ค่ายใหญ่บ้านโปรตุเกสที่พวกเข้ารีต ได้ทำการป้องกันอีกด้วย”

โรงเรียนสามเณรลัย ในอาณา บริเวณของโบสถ์เซนต์โยเซฟของ ฝรั่งเศส เป็นอีกหนึ่งค่ายของพวก เข้ารีตที่ไปรวมตัวกันและต่อสู้พม่าอย่าง กล้าหาญ โดยมีท่านสังฆราชมองเซน เยอร์บรีโกต์เป็นผู้นำ กิตติศัพท์นี้ได้ ทำให้คนไทยที่ไม่ใช่พวกเข้ารีตได้มา หลบอาศัยอยู่ที่นี้กันอย่างมากมาย

กับพื้นที่วัดพญูเชิงเป็นสถานที่ตั้ง ค่าย ไม่มีรายงานในพระราชพงศาวดาร ของไทยว่ามีการส่งกองทัพจากกรุงไป รวมกำลังกับพวกเข้ารีตแต่อย่างใด มี เพียงข้อความที่ปรากฏในเอกสารคำให้ การชาวกรุงเก่าที่เอ่ยชื่อชาวคริสตังที่ อาสาเข้าสู่รบพม่าว่า “...ฝ่ายฝรั่งมีชื่อ

คือ กรุงพานิช ฤทธิ์สำแดง วิสูตรสาคร อันตน กับเหล่าฝรั่งเป็นอันมากนั้น อาสาออกตีค่ายบ้านปลาเห็ด ก็ได้รับพุง กันเป็นอันมาก บ้างล้มตายทั้งสอง ฝ่าย...”^๒

แต่ในจดหมายเหตุของคณะ บาทหลวงฝรั่งเศสระบุว่า สมเด็จพระ

จดหมายเหตุของคณะบาทหลวง
ฝรั่งเศสเล่าว่า ในระยะแรกพวกเข้ารีต
ได้ต่อสู้กับพม่าในรูปแบบกองโจร จน
กระทั่งเมื่อพม่ายกกำลังเข้ามายึดวัด
แห่งหนึ่งที่อยู่ตรงกับโรงเรียนสามเณ
ราลัย มีการปะทะกันด้วยกำลังแต่ไม่
สามารถต้านทานพม่าได้ จึงถอยมา
ตั้งมั่น ณ ค่ายโรงเรียนสามเณราลัย
พม่าได้เอาปืนใหญ่ยิงเข้ามา ยิงโบสถ์
เซนต์โยเซฟจนหลังคาทะลุ ส่วนพวก
เข้ารีตก็เอาปืนใหญ่ยิงเข้าไปในวัดไทย
ที่พม่ายึดอยู่จนกำแพงโบสถ์ทะลุพยุ
เช่นกัน^๕

เอกสารของทรูแบงให้ข้อมูลเพิ่ม
เติมว่า วันต่อมาพม่าจะเข้าตีค่ายโรงเรียน
สามเณราลัยอีก แต่พวกเข้ารีตทำการ
ต่อสู้อย่างห้าวหาญ พวกเขาเข้าโจมตี
พม่าที่ตั้งมั่นอยู่ ณ เจดีย์แห่งหนึ่งจน
แตกพ่าย และสามารถจับช้างของข้าศึก

มาได้ ๑ เชือก เป็นรางวัลแห่งชัยชนะ^๕

วัดที่พม่ายึดไว้และทำการสู้รบ
กับกองอาสาพวกเข้ารีตที่โรงเรียน
สามเณราลัยนี้ ก็คงเป็น “วัดแดง”
ดังที่พระราชพงศาวดารระบุไว้แน่นอน

“วัดแดง” เป็นวัดร้างกลางดง
ในชุมชนข้างโรงเรียนยอแซฟอยุธยา
ในปัจจุบัน ทั้งยังมีพื้นที่ติดกับวัดร้าง
อีกแห่งที่ชื่อ “วัดนางกราย” ที่ตั้งอยู่ริม
แม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนวัดแดงตั้งอยู่รับ
เข้ามาทางทิศใต้ สิ่งที่เหลืออยู่ของวัด
แดงนั้นมีเพียงโคกใหญ่กลางดงที่มีชั้น
ส่วนพระอุระพระพุทธรูปหินทรายนับ
จำนวนได้ ๕ องค์ กับชิ้นส่วนหน้าตัก
พระอีก ๓ ชิ้น สภาพโดยรวมของทั้ง ๒
วัดคือจมอยู่ในป่า ไม่เหลือซากอาคาร
ใดๆ นอกจากเศษอิฐเป็นหย่อมๆ อัน
เป็นผลพวงจากสัมปทานหรืออิฐวัดชาย
ในช่วงหนึ่งเมื่อราว ๖๐-๗๐ ปีที่ผ่านมา

จะเห็นว่าค่ายพม่าบนพื้นที่วัดแดง
ตั้งประจันหน้ากับค่ายไทยในโรงเรียน
สามเณราลัยชนิดที่ว่ากำแพงแทบจะ
ติดกัน การต่อสู้ของที่นี่คงจะมีการ
ปะทะกันอย่างหนักตลอด *จดหมายเหตุ
ของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส* เล่าถึงการ
รบครั้งสำคัญว่า มีวันหนึ่ง พวกที่อยู่
ยามพากันหลับไหล เป็นโอกาสให้พม่า
บุกเข้ามาเผาค่ายในโรงเรียน จนผู้คน
หนีไปรวมตัวกันที่โบสถ์เซนต์โยเซฟ
มีคริสตังเข้ารีตคนหนึ่งได้ชะล่าใจ
ย้อนกลับไปยิงเรือของตน แต่กลับ
พบกับทหารพม่า จึงถูกพม่าฆ่าอย่าง
ไร้ความปราณี ส่วนบรรดาชาวคริสตัง
อื่นๆ ที่สามารถรวมตัวกัน ได้ต่อสู้อย่าง
ห้าวหาญจนพม่าต้องถอยกลับไปยัง
ค่ายของตน^๖

ด้วยการปิดล้อมอันยาวนาน ใน
ที่สุดพม่าก็สามารถกดดันและตีค่าย

ต่างๆ ด้านทิศใต้ทั้งหมด ในพระราชพงศาวดารเล่าถึงการตีค่ายเงินคลองสวนพลู ต่อสู้ขับเคี่ยวกันถึงกึ่งเดือน^๖ ค่ายก็แตก จดหมายเหตุของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า พม่าตีค่ายเงินที่บ้านฮอลันดาแล้วจึงเผาเสียวอดวายทั้งหมด และยกกองทัพไปตีค่ายของพวกเข้ารีตที่บ้านโปรตุเกสจนหมดสามารถจับบาทหลวงโดมินิกัน บาทหลวงเยซูอิต กับบรรดาพวกเข้ารีตภายในค่ายไว้เป็นเชลย จากนั้นจึงให้บาทหลวงโปรตุเกสที่จับได้มาเกลี้ยกล่อมท่านสังฆราชมองเซนเยอร์บริโกต์

๖ คุณยายทองอยู่ พัททังษ์ เจ้าของบ้านบนพื้นที่วัดแดง แถบทิศใต้วัดพุทธโรศวรรย์
๗-๘ ซากอิฐภายในสวนบ้านคุณยายทองอยู่
๙ เขี้ยวกระเบื้องเชิงชายริมตลิ่งบึงน้ำภายในบ้าน

ให้ยอมแพ้และสัญญาว่าจะไม่ทำอันตราย

ในที่สุดท่านสังฆราชจึงได้ยอมแพ้แต่โดยดี พม่าจึงเข้ามากวาดเอาทรัพย์สินมีค่าและเผาโบสถ์จนวอดวายจับบรรดาฝรั่งและคนเข้ารีตทั้งหมดเป็นเชลย ก่อนที่จะส่งไปยังค่ายที่ “วัดท่าใหม่ (Vat Thamai)”^๗ ซึ่งน่าจะเป็นวัดสำเภากล่อม (วัดท่าใหม่) ที่อยู่ทางทิศใต้ริมคลองขุนละครชัย ไม่ไกลจากโบสถ์เซนต์โยเซฟ เป็นอันสิ้นสุดปฏิบัติการในแนวรบด้านทิศใต้ของกองทัพพม่า

จากการศึกษาถึงแนวค่ายพม่าในช่วงเวลาหลังน้ำหลาก มีรายงานว่าอยุธยาได้สร้างป้อมขึ้นนอกไม่ให้พม่าเข้าประชิดพระนครในทันที ดังนั้น การตั้งค่ายของพม่าจึงยังอยู่ในช่วงวงล้อม

ที่ห่างจากแนวแม่น้ำออกไปราว ๑-๒ กิโลเมตร เหมือนตั้งค่ายพม่าทุ่งประเทศที่ตั้งประจันหน้ากับค่ายไทยที่วัดไชยวัฒนาราม

แต่พบว่า วัดแดงที่อยู่ใกล้โบสถ์เซนต์โยเซฟ จึงเป็นตำแหน่งค่ายที่แปลกและแตกต่างไปจากค่ายอื่นๆ กล่าวคือ เป็นค่ายที่เข้าไปตั้งใกล้กับแนวแม่น้ำเจ้าพระยานอกเกาะเมือง ทั้งยังประชิดติดกับค่ายพวกเขารัตที่โบสถ์เซนต์โยเซฟ ห่างกันเพียง ๕๐๐ เมตรเท่านั้น

จนกระทั่งผู้เขียนได้ข้อมูลจากการสืบเสาะลงสำรวจหมู่บ้านต่างๆ ที่เคยตั้งอยู่บนพื้นที่วัดร้างแถบทิศใต้ของวัดพุทธไสยาสน์ ผู้เขียนได้พบกับบ้านที่ตั้งอยู่บน “วัดแดง” อีกแห่งหนึ่ง นี่จึงเป็นข้อมูลที่ได้ค้นพบว่า ในพื้นที่ทางทิศใต้ของพระนครนั้นมีวัดแดงอยู่ถึง ๒ วัดด้วยกัน

ผู้เขียนเดินทางเข้าไปยังซอยบ้านคลองคูจาม ๑ ได้พบกับคุณยาย “ทองอยู่ พิทักษ์” วัย ๗๕ ปี เจ้าของบ้านที่ตั้งอยู่บนที่ดินที่ถูกระบุโดยกรมการศาสนาว่าเคยเป็น “วัดแดง” มาก่อน คุณยายเล่าความทรงจำเมื่อครั้งที่ได้ปลูกบ้านขึ้นใหม่ๆ ว่าในซอยนี้เคยมีวัดร้างอยู่รอบๆ เต็มไปหมด ถัดจากบ้านคุณยายไปไม่ถึง ๑๐๐ เมตร เป็นที่ตั้งของโคก “วัดน้อยหน้า” ซึ่งยังปรากฏเนินดิน เศษอิฐ และชิ้นส่วนพระพุทธรูปหินทรายให้เห็นอยู่

“พอบอกว่าบ้านของเราอยู่บนที่ของวัดร้าง กรมศาสนาเขาบอกว่าเป็นที่ ‘วัดแดง’ แต่เพราะมันเหลือแค่เนินดินกับเศษอิฐชิ้นเล็กๆ อยู่เต็มไปหมด

ไม่เหลือซากอาคารใดๆ เพราะเขาขนอิฐไปขายหมดแล้ว เขาก็เลยปล่อยที่ให้เขาปลูกบ้าน เราก็เติบโตกันมาบนที่นี้ตลอดจนถึงตอนนี้...” คุณยายทองอยู่กล่าว

ในอาณาบริเวณโดยรอบของบ้านหลังนี้เป็นพื้นที่สวนมีบึงน้ำอยู่ข้างบ้าน เนินดินรอบบึงขึ้นมาจากเนินดินเศษอิฐชิ้นเล็กชิ้นน้อยกระจัดกระจายอยู่เป็นหย่อมๆ พบเศษเขี้ยวของกระเบื้องชิงชางอยู่ ๑ ชิ้นตรงริมบึง ส่วนบริเวณขอบรั้วบ้านพบอิฐวัดก้อนใหญ่ๆ วางล้อมแปลงผักอยู่จำนวนหนึ่ง อิฐก้อนใหญ่นี้ได้ความว่าถูกขน

ความ ได้บันทึกชื่อ “วัดแดง” ไว้ในหมู่ของวัดร้างด้านทิศใต้ของวัดพุทธไสยาสน์ไว้เช่นกันว่า... “รอบๆ อาณาบริเวณวัดพุทธไสยาสน์ พบซากวัดร้างมากมายนับไม่ถ้วน จากหลังวัดตำหนักโอบไปทางใต้ถึงวัดสระสี่เหลี่ยม วัดแดง วัดตะเว็ด ในเวียงนี้ ปัจจุบันกลายเป็นทุ่งนา แต่เมื่อออกเดินสำรวจ จะพบซากโบราณสถานร้างตามเนินดินต่างๆ ไม่น้อยกว่า ๒๐ แห่ง โบราณสถานเหล่านี้ กรมศาสนาชุดเอาอิฐไปขายจนหมด...”^๑

วัดแดง ที่ น. ณ ปากน้ำ กล่าวถึง จึงน่าจะเป็นวัดแดงที่เป็นบ้านของคุณ

มาจากวัดสี่เหลี่ยม วัดร้างที่อยู่ด้านหลังบ้านห่างออกไปราว ๕๐๐ เมตร

เมื่อถามคุณยายว่ารู้จักวัดแดงอีกวัดหนึ่งในแถวนี้ไหม คุณยายก็ตอบว่ารู้จักเหมือนกัน พร้อมกล่าวย้าว่าคนแถวคนแก่แถบนี้เขาจะรู้จักกันว่าแถวบ้านเรามีวัดแดง ๒ ที่

ย้อนกลับไปเมื่อครั้งที่ น. ณ ปากน้ำ เข้ามาสำรวจวัดร้างแถบคลอง

ยายทองอยู่ ซึ่งไม่เคยปรากฏอยู่บนแผนที่ฉบับใดๆ มาก่อน เมื่อเราดูที่ตั้งของวัดนี้จากภาพถ่ายดาวเทียม จะพบว่าด้านทิศใต้อยู่ห่างจากวัดเตวีตราว ๓๐๐ เมตร ทิศเหนืออยู่ห่างจากวัดพุทธไสยาสน์ ราว ๕๐๐ เมตร และห่างจากโบสถ์เซนต์โยเซฟไปประมาณ ๑.๕ กิโลเมตร ซึ่งถือเป็นรัศมีของแนวค่ายพม่าช่วงหลังน้ำหลากที่ยังไม่สามารถ

ร่ายในพื้นที่โบสถ์เซนต์โยเซฟนั้น
พม่าได้เข้ามายึดวัดใหญ่ๆ ได้ ๕ วัด
ซึ่งกลายเป็นที่กำบังได้เป็นอย่างดี^{๑๐}
ส่วนในจดหมายเหตุของคณะบาทหลวง
ฝรั่งเศสระบุว่า พม่าได้มายึดวัดใหญ่ๆ
ใกล้กับวัดพวกเข้ารีต ๒ วัด ทั้งยัง
ตำหนิว่าการที่ไทยสร้างวัดไว้มากๆ
รอบพระนคร เป็นการคิดผิดโดยแท้^{๑๑}
เพราะข้าศึกสามารถยึดวัดเหล่านี้เป็น
ที่มั่นอันแข็งแรงไว้สำหรับโจมตีค่าย
ไทยได้อย่างสะดวก

ดังนั้น พม่าคงมิได้ยึดวัดแดง
เป็นที่มั่นไว้เพียงแห่งเดียว จะต้องมียึด
วัดอื่นๆ โดยรอบที่ถูกพม่ายึดและสร้าง
ค่ายไว้ด้วย และถ้าแบ่งโซนวัดแดง
ทั้ง ๒ แห่งว่ามีวัดใดอยู่ในอาณาบริเวณ

๑๐ ชั้นส่วนพระพุทธรูปหินทรายบนโคกวัด
น้อยหน้า อยู่ไม่ไกลจากวัดแดงที่เป็นบ้านคุณยาย
ทองอยู่

๑๑ ซากวัดโคกขมื่น ซึ่งมีพื้นที่ใกล้กับวัดแดง
และโบสถ์เซนต์โยเซฟ

๑๒ วัดสำเภาล่ม หรือวัดท่าใหม่ ซึ่งจริงๆ แล้ว
น่าจะเป็น “วัดท่าใหม่” (Wat Thamai) ใน
เอกสารของฝรั่งเศสที่กล่าวว่าเป็นค่ายพักเชลย
อาสาคริสตังที่พม่าจับมาควบคุมไว้

เข้าประชิดติดพระนคร

การยกทัพของพม่ามายังวัดแดง
แห่งนี้ อาจใช้เส้นทางเข้าปากคลอง
ตะเคียนแถบบ้านท้ายคู ซึ่งปลายคลอง
ตะเคียนจุดนี้จะบรรจบกับปลายคลอง
คูงาม การที่พม่าจะเข้ามาถึงวัดแดง ต้อง
ล่องเรือเข้าคลองคูงามมาขึ้นฝั่งด้าน
ตะวันตกแถบวัดเตวีต และยกถ่วงเข้ามา
ตั้งค่ายในเขตวัดแดงได้อย่างสะดวก

นอกจากนี้ เอกสารของทรแปง
ยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมอีกว่า เมื่อพม่าเข้า
มาตั้งค่ายเพื่อโจมตีค่ายโรงเรียนสามเณ

